

O jedné legendě

Když 10.ledna 1988 tomu byly dva roky, co zemřel Jaroslav Seifert, přečetl jsem si pár výstřižků z té doby s nekrology a se vzpomínkami na tohoto všemi milovaného básníka. Přečetl jsem si i to, co napsal Jan Pilař, a přitom se mi vybavil i interview vysílaný Čs.televizí v prosinci roku 1984 a mnoho věcí jiných, které si pamatuji z rozhovorů s Jaroslavem Seifertem a které jsem si zaznamenal. A řekl jsem si: Hle jak vznikají legendy. Slova J.Pilaře četly a slyšely tisíce čtenářů a posluchačů a ti museli nabýt přesvědčení o harmonickém vztahu těchto dvou bytostně protikladných lidí i básníků.

Vztah J.Seiferta k J.Pilařovi byl zvláštní a mně dost nepochopitelný. Snad nejlépe jej vystihuje to, co mi J.Seifert řekl 18.ledna 1985: "Nemůžu ho ani vidět, a musím se na něho koukat." Chodil jsem do břevnovské vily po smrti A.M.Píši (1966) dost často a v letech, kdy vznikal Morový sloup a vzpomínky i několikrát za měsíc. Ale ani když bylo panu Seifertovi v roce 1976 pětasedmdesát let, nepřišel mu šéfredaktor nakladatelství Čs.spisovatel za toto nakladatelství osobně blahopřát. O těchto narozeninách mi J.Seifert humorzně vyprávěl, že k němu přišel z nakladatelství někdo, koho neznal, z ministerstva že přišli dva, které taky neznal, a ti přinesli velkou kytici a ujišťovali básníka, jak si ho váží. Když jim J.Seifert řekl, že to není vidět, ukázali na tu kytici, a na námitku, že by ho měli raději vydávat, řekli, že to na nich nezáleží. Tehdy to, jak budou vycházet Seifertovy knihy, záleželo do značné míry na šéfredaktorovi a řediteli nakladatelství Čs.spisovatel, Janu Pilařovi a Ivanu Skálovi. V letech 1968 a v dalších vznikal Morový sloup

(definitivní úprava 1977), byl opisován, 1971 "vyšel" v edici Petlice, snad každý, kdo měl rád poezii, toužil tu knihu mít a každý, kdo ji četl ji opsal a půjčoval dál. Ale nebyl o ni zájem v nakladatelství Čs. spisovatel, kde od roku 1969 do roku 1979 vyšly Pilařovi 4 nové sbírky a 2 výběry (nemluvím o překladech) a I.Skálovi 4 knihy a 4 výběry, ačkoli v tom nakladatelství ležel od r.1969 návrh na široký výbor "Knihy veršů J.Seiferta" (ten nerudovský titul se básníkovi zamlouval), schválený 8.9.1969, ale 24.1.1973 (tedy za vedení J.Pilaře a I.Skály) zrušený. Ty tisíce výtisků, které ve Spisovateli tehdy vyšly a kterými se J.Pilař chlubil, byly reedice, jejich první vydání vyšlo často za redakce L.Fikara, kterého měl pan Seifert rád jako člověka i jako básníka. V prvním vydání vyšel tam až r.1979 Deštník z Piccadilly (týž rok v Mnichově), Morový sloup až r.1981, když byl dříve (1977) vyšel v Londýně a Bostonu.

Podobně to bylo i se Věmi krásami světa. Měly vyjít původně v Albatrosu, kde byl od r.1970 provozním tajemníkem L.Fikar, kterého v Čs. spisovateli vystřídal (jako už jednou předtím) J.Pilař, a měly doprovázet fotografie Prahy v různých ročních obdobích od O.Rakovce. "Vydadají-li někdy Oldřichu Rakovcovi jeho monografie, budu upřímně rád... Byl to totiž Rakovec, který mě na myšlenku čtyř vzpomínkových monografií přivedl..." (z dopisu z 10.6.1973). Ale r.1973 odešel L.Fikar z Albatrosu do invalidního důchodu a J.Seifert smlouvu zrušil. ("Rukopis a obtahy 1.dílu, které mají v Albatrosu, ruším. Napíšu to neoficiálně i Hilčrovi..." 3.7.1973.) O vydání jak básní tak vzpomínek se starali lidé mimo nakladatelství, především V.Závada a L.Nowomeský. Už r.1973 psal V.Závada J.Seifertovi (opis dopisu mi J.S. věnoval), že byl u tajemníka Fojtíka a že mu řekl také o Seifertových vzpomínkách. "Tajemník Fojtík na to reagoval tím, že by mohly být vydány knižně. Požádal mě přitom,

abych Tě navštívil a projednal s Tebou možnost zapůjčení jedné kopie rukopisu a pak abych mu napsal..." A v témže dopise V.Závada píše: "Už o prázdninách jsem o Tvé knize básní Morový sloup jednal s hudebním skladatelem Dobiášem. Můj syn měl doma jeden opis Tvé knížky, který jsem i se svým doporučujícím dopisem svěřil Dobiášovi, ten pak rukopis i posudek odevzdal vedoucímu kulturního oddělení, když předtím byl o práci hovořil jak s ním, tak s ministrem kultury. Oba byli pro vydání Tvé knížky." Koncem listopadu jsem poslal V.Zavadovi opis Seifertovy Zimy ze vzpomínek, 11.12. opis Morového sloupu a 2.1.1974 opis všech do té doby napsaných pamětí. Jak o Morovém sloupu, tak o vzpomínkách se autor pokoušel domluvit s šéfredaktorem nakladatelství Čs. spisovatel, ale ten se mu v té době zapíral, neboť mi pan Seifert několikrát řekl, že se mu nemůže do nakladatelství dovolat. 28.3.1978 mi J.Seifert napsal, že ředitelka národopisného oddělení Národního muzea paní dr. Flessingrová mluvila s ministrem Klusákem a Müllerem. Oba jí řekli, že "vydání Všechno krás světa je na nejlepší cestě. Ba že je to téměř jisté. Ale neuvěřím, dokud nebudu mít v ruce aspoň smlouvu." Ani smlouvu tedy ještě v ruce neměl.

Přitom koncem sedmdesátých let začal najednou J.Pilař do břevnovské vily chodit častěji. Básník mi několikrát řekl, že u něho byl a vždycky jen sliboval. Chodilo tam mnoho lidí známých i neznámých, mladých i starších, umělců a vědců i prostých čtenářů Seifertových veršů. Když podepsal Chartu 77, začali se tam objevovat lidé, kteří o poezii valný zájem neměli, ale zajímali se o věci zcela jiné. J.Seifert o nich mnoho nemluvil, jen řekl, že u něho zase byli a že byli slušní. Při jednom odchodu mu řekli, kdyby někdy od nich něco potřeboval, aby se obrátil na soudruha Pilaře. O těchto návštěvách (mluvil o nich i Hlas Ameriky, někdy nepřesně) se doově-

děl předseda vlády L.Štrougal a vzkázal panu Seifertovi, aby se nebál, že se už opakovat nebudou. Návštěvy skutečně přestaly, ale přicházel soudruh Pilař.

To už začaly na Západě vycházet básnickovy sbírky, začalo se mluvit o tom, že národní umělec J.Seifert bude kandidátem na Nobelovu cenu, a tak ani Čs. spisovatel nemohl zůstat hluchý, když polovina národa znala Morový sloup a čtvrtina Všecky krásy světa z opisů a soukromých recitací. Roku 1979 vyšel tedy Morový sloup (ale bez jakékoli reklamy, kterou ostatně nepotřeboval) a r.1980 byl odevzdán a zredigován rukopis Všeck krás světa. Rukopis četl nejdříve J.Pilař, který vyškrtával odíózní jména a někdy celé věty. (Například musela být vynechána věta o Marii Majerové: "Jakou~~to~~ velikou a závratnou cestu urazila hezoučká služtička z Budapešti!" Nebo o K.Konrádovi: "Ano, zůstal věrný, čestný a statečný! A to jsou vlastnosti dnes k pohledání." A podobných mnohem víc.) Po redakční úpravě s pečlivou a rozumnou dr. M.Bělíkovou (o úpravách byl informován vždy autor) prošel však rukopis nějakým oddělením nakladatelství, kde jazykový redaktor provedl bez vědomí autora i redaktorůtdik úprav podle zásad mně často zcela nepochopitelných a někdy v rozporu s mluvnickými pravidly, že se sloupcové korektury hemžily po srovnání s rukopisem "autorskými" korekturami. Některé úpravy nebylo možné přijmout, vracet všechno na původní znění by znamenalo zadržetí výroby a v situaci stále nejisté bylo třeba, aby kniha vyšla, dokud nakladatelství bylo na autora vlídné. Kniha vyšla stejně o rok později než na Západě; tam bez škrtů a bez jazykových úprav nakladatelského oddělení. Předpokládám, že tyto jazykové "úpravy" se staly bez vědomí šéfredaktora, a poznamenávám to zde jen na okraj.

Začátkem osmdesátých let býval J.Pilař v břevnovské vile čas-

tým hostem. Někdy se ohlásil, někdy ne. "Jsem nemocen, a on mě rozčiluje," mi jednou řekl opravdu nemocný básník. Když jsem se divil, proč ho vůbec přijímá, řekl jen, že nemůže nic dělat. Pan Seifert byl člověk přelaskavý, snad nikdy nikoho neodmítl, když zazvonil u jeho dveří; návštěvníků chodilo skutečně mnoho, ale básnickým zvykem nebylo někomu se zapírat.

Pak přišel rok 1984, kdy se už vědělo, že J.Seifert kandidátem na Nobelovu cenu skutečně je a že ji pravděpodobně dostane. A na Západě jeho knihy vycházely, takže začal zájem projevovat i Čs. spisovatel. V září a v říjnu jsem byl mimo Prahu, pan Seifert byl tehdy nějaký čas v nemocnici, a když jsem se 8.listopadu objevil zase v Břevnově, mluvil pan Seifert o tom, že když nebyl o jeho knihy zájem u nás, že někomu podepsal právo na jejich vydávání a že už ani neví komu. Že se to dozvěděl J.Pilař, který za ním přiběhl do nemocnice a přinesl připravený text prohlášení, že jediné právo na vydávání jeho spisů má Čs.spisovatel a nikdo jiný, aby to podepsal. A on že to udělal. "To víte, dneska bych mu to nepodepsal, ale byl jsem nemocen." To už i J.Pilař mluvil o tom, že u nich Seifertovy spisy budou opravdu vycházet.

30.listopadu se u Seifertů hovořilo o tom, že při přijímání ceny ve Stockholmu pronese paní Janička, Seifertova dcera, poděkování a přednáška k udělení ceny napsaná že se bude týkat lyriky. Pár dní předtím byl u Seifertů J.Pilař s žádostí, aby mu ji autor dal přečíst. Když mu ji vracel, vytýkal jí prý, že je v ní málo zdůrazněno češství. 9.prosince vysílala Čs.televize rozhovor národního umělce M.Floriana a zasloužilého umělce J.Pilaře s Jaroslavem Seifertem, tehdy už laureátem Nobelovy ceny. Přitom se J.Pilař chlubil zásluhami nakladatelství o vydávání Seifertových knih, zdůrazňoval své přátelství s laureátem a s dojetím se zmínil o tom,

že mu básník napsal do knihy "Mému nakladateli". 21. prosince mi o tom vysílání vyprávěl pan Seifert, ale nijak zvlášť s tím interviewem nadšen nebyl. O tom věnování řekl doslova: "Co jsem mu tam měl napsat? Mým přítelem nikdy nebyl." A na konec hovoru dodal: "Pilař bude národním umělcem za to, jak to se mnou sehrál."

Slibované vydávání spisů básníka, jemuž byla udělena Nobelova cena, se nedalo již odkládat, a tak byla ustavena redakční rada, jejímž předsedou byl jmenován (na návrh nakladatelství nebo Ústavu pro českou a světovou literaturu, pod jehož jakousi patronací měly spisy vycházet) dr. Milan Blahynka. 21.1.1985 byla první (a poslední) schůze, na kterou se nedopatřením dr. Blahynka nedostavil, a tam J. Pilař přednesl svou představu spisů: Měl to být výbor ze spisů asi takový, který v padesátých letech pořizoval A.M. Píša, jen by jednotlivé svazky byly "koncipovány šířeji". Upozornil jsem na to, že autor se složením redakce seznámen nebyl, že o svých spisech má představu trochu jinou a že smlouva s ním byla dojednávána v nemocnici, tedy ve zcela nevhodnou chvíli. Do ediční rady jsem navrhl dr. Z. Pešata. J. Pilař dost rozčileně protestoval a slíbil, že "otázky složení rady a další otázky ve smyslu smlouvy projedná osobně s autorem v nejbližší době." (Citováno podle zápisu pořizovaného pracovníkem nakladatelství.) Šéfredaktor za autorem přišel a o schůzi ho informoval. 14.2. mi J. Seifert o tom vyprávěl a řekl, že dr. Blahynku jako člena ediční rady odmítl a že bylo dohodnuto nevydávat tedy sebrané spisy, nýbrž jednotlivé svazky samostatně. V prvním svazku měla být sbírka Přilba hlíny, jejímž prvním oddílem je Osm dní. 15.8.1985 mi básník sdělil, že dostal od Pilaře dopis, že nemůže připustit zařazení Osmi dní do prvního svazku právě začínající edice, ale že vítá návrh na to, co první svazek má obsahovat, který mu autor poslal, že aspoň ví,

jak si jej představuje. Přitom mi pan Seifert opakoval, že Pilařovi nelze vůbec věřit, protože dřív sliboval, že bude vydáno všechno, jak si to bude autor přát. I názor na Osm dní Pilař zakrátko změnil a proti jejich zařazení už nic neměl. Když jsem po delší době navštívil břevnovskou vilu 29.9., přivítal mě J. Seifert slovy: "Z dalšího vydání vzpomínek nebude nic. Já jsem zas něco podepsal." (Předtím mu soudruh Pilař sliboval, že vyjde další vydání, ale o fotografiích a jiných přílohách, o nichž jsem měl představu, že by mohly knihu doplňovat, "nechtěl ani slyšet".) Šlo o dopis, který Charta 77 poslala tzv. Kulturnímu fóru v Budapešti v říjnu roku 1985. "Přilítl Pilař, že už to lítá ve světě, že jsem zas udělal ostudu, abych to odvolal." Když jsem se později přímo zeptal, zdali to udělal, opakoval: "Ano. Přiletěl Pilař celý rozběsněný asi přímo od policajtů a křičel na mne, že jsem udělal ostudu, že mě policie šetří jen proto, že jsem nemocen a nositelem Nobelovy ceny. Mně se rozbušilo srdce, myslel jsem, že dostanu infarkt, nemohl jsem dýchat ani mluvit. On mi nadiktoval asi pět řádků a já to podepsal." A dodal, že má strach z nějakého vyšetřování, které by už nevydržel. Za tři dny se prý Pilař objevil znovu, "byl jako máslo" a sliboval vydání vzpomínek i s přílohami. Ale na panu Seifertovi bylo vidět, že už je unavený a že ho rozrušila i pouhá vzpomínka na onu Pilařovu návštěvu, takže jsem si vyčítal, že jsem se ho vůbec na to ptal. Pak jsem s Básníkem mluvil jen párkrát telefonem nebo s paní Janičkou, když jsem se ptal po básníkově zdraví. Až mi paní Janička řekla, abych přišel. To bylo 8. ledna 1986. Pan Seifert byl unavený, nevypadal dobře, dýchal hůř než jindy a také obtížněji mluvil. Nejsm člověk moc hovorný, a tak jsem uvítal, že se básník zeptal, co dělá příprava jeho knih pro nakladatelství Čs. spisovatel. Ujistil jsem ho, že edičně jsou v dobrých rukou, aby neměl obavy, že všechny svazky budou v pořádku. Sám se však vrátil k návštěvě Pilařově,

že byl u něho a že sliboval to třetí vydání i s fotografiemi. Po kratší pauze řekl: "Kdybyste věděl, jak na mne řval. Jako na kluka." Z úst těžce nemocného básníka, kterého miloval téměř celý národ, jediného českého nositele Nobelovy ceny za literaturu, to znělo téměř úděsně. A já ta slova slyším dodnes a nikdy na ně nezapomenou. Za dva dny nato národní básník Jaroslav Seifert zemřel a 21. ledna se s ním proti vůli rodiny v Rudolfinu dojemně loučil národní umělec Jan Pilař.